

NAUJIENLAIŠKIS KRAŠTOTYRININKAMS

VILNIAUS APSKRITIES
ADOMO MICKEVIČIAUS
VIEŠOJI BIBLIOTEKA

2024 Nr. 1 (7)

Turinys

Pratarmė	1
Bibliotekinė kraštotyra: konspektas	3
Kraštotyros projektai Vilniaus rajono savivaldybės Centrinėje bibliotekoje	8
Pagalba bendruomenės nariams, rašantiems vietos istoriją	11
Bibliotekų veiklos, susijusios su joms suteiktais vardais	15

Pratarmė

Kraštotyrininkai domisi kolegų darbais. 2024 m. vasario 27 d. Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje (toliau – VAVB) lankėsi šešios kolegės iš Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos. Šios bibliotekos Kultūros paveldo tyrimų ir sklaidos skyriaus vedėja Sigita Vaitkaitytė ir kitos darbuotojos domėjosi, kaip kraštotyros srityje bendradarbiaujama su Alytaus ir Vilniaus apskričių savivaldybių bibliotekomis. Apie tai viešnioms pasakojo VAVB vyriausioji bibliografė Zita Tiukšienė, pokalbyje taip pat dalyvavo Skaitytojų aptarnavimo skyriaus vadovė Aldona Jeleniauskienė. Surengta trumpa ekskursija po biblioteką, o vėliau viešnios pasidalijo savo darbo patirtimi.

Pokalbis su kolegėmis VAVB
Vilnistikos skaitykloje. 2024 m.
Nuotrauka Jurgitos Lazauskaitės

Viešnioms iš Šiaulių surengta ekskursija
po bibliotekos erdves. 2024 m.
Nuotrauka Jurgitos Lazauskaitės

Bibliotekose vyksta kadruų kaita, ateina dirbti nauji kraštotyros darbuotojai. Todėl nuolat reikalingi mokymai. 2024 m. balandžio 11 d. VAVB vyko praktiniai mokymai kraštotyrininkams, rengiantiems tekstus duomenų bazei „Vilnijos vartai“. Kadangi ši kraštotyros duomenų bazė sulaukia daug skaitytojų (2023 m. – 92038), todėl manytume, kad yra labai svarbu kurti jos turinį atsakingai, nuolat mokyti kolegas.

Minėtus mokymus vedė VAVB bibliografiš Zita Tiukšienė ir Jurgita Lazauskaitė. Dalyvavo Vilniaus apskrities savivaldybių darbuotojai ir kolegės iš Varėnos, neseniai įsitraukusios į darbą rengiant tekstus „[Dainavos kraštui](#)“ (ši duomenų bazė yra panaši į „[Vilnijos vartus](#)“). Tikimės, kad mokymai buvo naudingi.

Praktiniai mokymai kraštotyrininkams, rengiantiems tekstus. 2024. Nuotrauka iš Zitos Tiukšienės asmeninio archyvo

2024 m. pirmojo pusmečio leidinyje „Naujienlaiškis kraštotyrininkams“

rašome keliomis temomis. Viena iš jų – kraštotyros teorija. Į bibliotekas dirbti ateina vis nauji žmonės. Dažnas iš jų neturi bibliotekinės kraštotyros sampratos. Todėl manome, kad pravartu trumpai aprašyti šios veiklos pagrindus. Rubrikoje „Iš darbo patirties“ Irena Baranovskaja rašo apie kraštotyros projektus Vilniaus rajono savivaldybės Centrinėje bibliotekoje. Rubrikoje „Patariame“ pateikiama informacija gali praversti tiems kraštotyrininkams, kurie padeda bendruomenės nariams, rašantiems vietos istorijas. Straipsnyje apžvelgiami Lietuvos ir užsienio autorių patarimai pravers ir rengiant medžiagą mūsų bendruomenių kraštotyros svetainei „Bičių korys“.

Alytaus ir Vilniaus apskrityse yra keturios bibliotekos, kurioms suteikti vardai. Kaip gautas vardas įprasminamas šių bibliotekų veikloje? Apie tai dalijasi Alytaus miesto Jurgio Kunčino viešosios, Širvintų rajono savivaldybės Igno Šeinių viešosios, Ukmergės rajono savivaldybės Vlado Šlaito viešosios ir Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekų darbuotojos.

Dėkojame kolegėms, geranoriškai parengusioms informacijas apie savo nuveiktus darbus, ir kviečiame kitus dalintis patirtimi. Rašykite mums straipsnius, atsiliepimus, pasiūlymus ir klausimus: krastotyra@amb.lt.

Zita Tiukšienė,

VAVB Skaitytojų aptarnavimo skyriaus vyriausioji bibliografiš, leidinio sudarytoja

Bibliotekinė kraštotyra: konspektas

Zita Tiukšienė

VAVB SAS vyriausioji bibliografė

Dirbti į bibliotekas nuolat ateina naujų žmonių. Kai kurie neturi reikalingų žinių. Todėl manome, kad pravartu trumpai aprašyti bibliotekinės kraštotyros pagrindus.

Kraštotyra – žinių visuma apie atskirą kraštą ar jo dalį. Tai yra humanitarinių mokslų sritis, apimanti išsamų tam tikros teritorijos tyrimą ir populiarinimą bei žinių apie ją kaupimą. Renkami duomenys apie regiono istoriją ir dabartį, žymius žmones, gyventojus, gamtą, ūkį, buitį, kalbą ir kt.

Kraštotyros baruose darbuojasi tiek profesionalūs kraštotyrininkai, tiek ir visuomenininkai. Pagal organizacines veiklos formas galima išskirti valstybinę (profesionaliąją), mokyklinę ir visuomeninę kraštotyra. Valstybinė kraštotyra – tai veikla, kuri yra finansuojama iš valstybės biudžeto. Ją vykdo bibliotekos, muziejai, mokslo institucijos, mokslo tiriamieji institutai. Šių įstaigų kraštotyrinė veikla skiriasi dėl skirtingų uždavinių ir skirtingų darbo metodų.

Kodėl bibliotekos dirba kraštotyros darbą? Šis darbas yra numatytas Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatyme, Viešosios bibliotekos nuostatuose. Kraštotyros darbas dirbamas įvairių pasaulio šalių bibliotekose.

Tarptautinė bibliotekų asociacijų ir institucijų federacija – **IFLA** yra parengusi **nurodymus viešųjų bibliotekų kraštotyros veiklai:**

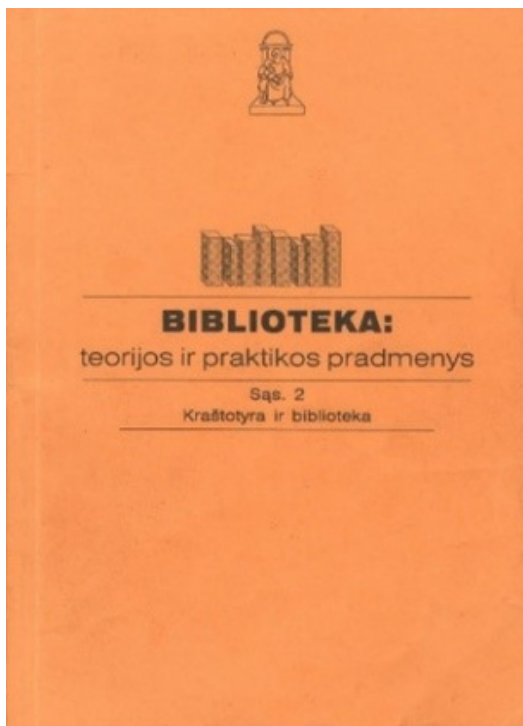
- Kiekviena biblioteka turi kaupti savo krašto fondą ir būti informacijos, susijusios su aptarnaujama teritorija, centras.
- Kaupti ir saugoti spausdintos medžiagos apie kraštą kolekciją, rinkti ir saugoti krašto praeities aprašymus.
- Skelbti informaciją apie bibliotekoje sukauptą kraštotyros medžiagą, rengti bibliografinius leidinius, duomenų bazes.

Taigi, bibliotekinė kraštotyra yra specifinė, tai darbas su rašytiniais ištekliais, tai kraštotyros dokumentų ir informacijos kaupimas bei sklaida. Toks yra bibliotekinės kraštotyros uždavinys. Jokioms kitoms įstaigoms jis nesuformuluotas (kitos kraštotyros veikla užsiimančios įstaigos turi užduotis rengti ekspedicijas, atlikti lauko tyrimus, rinkti tautosaką, naujus artefaktus ir kt.).

Geriausi lietuviški leidiniai apie bibliotekų kraštotyros darbą yra šie:

Valaitytė, Asta. Kraštotyra ir biblioteka / spec. redaktorius Vytautas Gudaitis. – Vilnius, – 2005. – 79, [1] p. – Serija: Biblioteka: teorijos ir praktikos pradmenys, sąs.2.

Ivaškevičienė, Genovaitė. Rajonų savivaldybių viešųjų bibliotekų kraštotyros darbo būklė ir perspektyvos: tyrimo medžiaga ir rekomendacijos. – Vilnius, 2017. – 94, [1] p.

Kompetencijos, būtinos viešųjų bibliotekų kraštotyrininkams:

- Išmanyti bibliotekinės kraštotyros veiklos principus.
- Mokėti atlikti bibliografinę paiešką.
- Turėti dokumentų bibliografinio aprašo (ISBD) žinių.
- Gerai mokėti lietuvių kalbą.
- Mokėti kitų kalbų (ypač lenkų, rusų).
- Dirbti kompiuteriu MS Office programiniu paketu.
- Turėti skaitmeninimo pagrindus.

Bibliotekos kraštotyrinė veikla susideda iš dviejų dalių:

1. Kraštotyrinių dokumentų ir informacijos **kaupimas**;
2. Sukauptos kraštotyrinės informacijos **sklaida**.

Bibliotekų kraštotyros objektas – rašytiniai šaltiniai, dokumentai (t. y. materialūs objektai, kuriuose užfiksuotos kokios nors žinios). Tai spausdinti, rankraštiniai, garsiniai, regimieji, elektroniniai ir kt. dokumentai.

Kraštotyriniai dokumentai atspindi vietos istoriją, gamtą, materialinę kultūrą, paveldą, pramonę, ūkį, įžymių kraštiečių gyvenimą ir veiklą.

Kraštotyros dokumentų fondas – tai bibliotekos fondas (ar jo dalis), kurį sudaro tam tikros vietovės tyrinėjamieji dokumentai. (*Bibliotekininkystės ir bibliografijos terminų žodynas. – Vilnius, 1990-1999. – Sąs. 4: Bibliotekos fondai. – P. 80.*)

Kiekviena biblioteka kraštotyros dokumentais turėtų laikyti tuos dokumentus, kuriuose rašoma apie šios bibliotekos aptarnaujamą teritoriją ir jos žmones. Tai įvairių rūšių dokumentai (publikuoti ir rankraštiniai) įvairiomis kalbomis, kurie ištiesai paskirti konkrečiai vietai, o t. p. ir kiti dokumentai, kuriuose tam tikra žymi dalis dokumento (skyrius, išsamus straipsnis ir kt.) skirta tai vietai.

Kraštotyros fondui priskiriamo dokumento atrankos kriterijai:

- Visas dokumentas arba jo dalis turi būti apie bibliotekos aptarnaujamą regioną ar jam priklausančią konkrečią vietovę.
- Dokumentas išleistas bibliotekos aptarnaujamoje teritorijoje.
- Kraštotyros dokumentų fondas autoryste susijęs su kraštiečiais.

Svarbiausias atrankos į kraštotyros fondą kriterijus – turinio aspektas.

Fondo sudėtis:

- Spausdinti dokumentai (knygos, brošiūros, vietos periodika, lankstinukai, plakatai, afišos, kartografija, natos, atvirukai ir kt.);
- Netiražuoti dokumentai (fotografijos, skaidrės, garso ir vaizdo įrašai ir kt.);
- Rankraštiniai ir kiti dokumentai (teminiai aplankai, kaimų, miestų, miestelių, dvarų, bibliotekų istorijos, metraščiai, kronikos, krašto žmonių prisiminimai, nuotraukos, rankraščiai, elektroniniai ištekliai ir kt.)

Informacija apie kraštą

Aprašymai apie kraštą registruojami bibliografiniuose leidiniuose ir bibliografinėse duomenų bazėse:

- Spaudos metraštis;
- Bibliografijos žinios;
- Elektroniniai bibliotekų katalogai;
- Bibliografinės duomenų bazės.

Informacija apie kraštą kaupiama:

- Bibliotekos el. kataloge – straipsnių bibliografiniai aprašai;
- Kraštotyros kartotekoje (straipsniai iš dezideratų – neturimų leidinių);
- Kraštotyros publikacijų iškarpu / kopijų segtuvuose;
- Skenuota medžiaga bibliotekos el. svetainėje.

Kraštotyros informacijos sklaida

Pastaraisiais dešimtmečiais ypatingai pasikeitė viešųjų bibliotekų kraštotyros informacijos sklaidos būdai. Dauguma informacijos skleidžiama internete.

Kraštotybinės informacijos sklaidos būdai, būdingi bibliotekoms:

- Informacija bibliotekų interneto svetainėse;
- Kraštotyros duomenų bazės;
- Parodos (stendinės ir virtualios);
- Parengti leidiniai (poligrafiniai ir elektroniniai);
- Parengti straipsniai spaudoje;
- Parengtos bibliografijos;
- Atrankinė bibliografinė informacija;
- Teminės kraštotyros literatūros apžvalgos, sąrašai;
- Kraštotybiniai kultūros renginiai (susitikimai, viktorinos, konkursai ir pan.);
- Kraštotybinės edukacijos;
- Literatūrinės ekskursijos (t. p. ir virtualios);
- Individualus lankytojų aptarnavimas.

Informacija bibliotekų interneto svetainėse įvairuoja, bet dažniausiai yra tokia:

- Kraštotybinės veiklos aprašymas;
- Minėtinių datų kalendorius;
- Žymūs kraštiečiai, krašto literatai;
- Leidiniai apie vietovę ir jos asmenis;
- Kraštiečių leidiniai;
- Bibliotekos leidiniai;
- Rajonas spaudoje;
- Biblioteka spaudoje;
- Kraštotyros darbų sąrašas, teminiai aplankai;
- Virtualios parodos;
- Kraštotyros duomenų bazės, jų informaciniai skydeliai (baneriai).

Jei bibliotekoje gerai dirbamas kraštotyros darbas – tai puikiai pasitarnauja įstaigos žinomumui ir teigiamai bendruomenės nuomonei apie biblioteką.

IŠ DARBO PATIRTIES

Kraštotyros projektai

Vilniaus rajono savivaldybės

Centrinėje bibliotekoje

Irena Baranovskaja

Vilniaus rajono savivaldybės Centrinės bibliotekos Bibliografijos-informacijos skyriaus vedėja

2023 m. gegužės–lapkričio mėnesiais Vilniaus rajono savivaldybės Centrinė biblioteka (toliau – VRCB) įgyvendino projektą „Vilniaus krašto kūrybinių raiškų judumas“. Šio projekto tikslas – bendradarbiaujant su Vakarų Lietuvos bibliotekomis ir kitomis organizacijomis aktualizuoti Vilniaus krašto kultūrinį identitetą, keisti jo išraiškų formą, pristatyti ir skleisti Vilniaus krašto tradicijas platesniam visuomenės ratui.

Buvo organizuotos 4 edukacijos, kuriuose dalyvavo apie 140 asmenų. Projekto dalyviai susipažino su verbų pynimo tradicija, žolelių rinkimu ir džiovinimu, sužinojo apie visatos įtaką žmogui ir gamtai.

Gegužės 29 d. VRCB įvyko šio projekto pristatymas. Rudaminos bendruomenė susipažino su Vilniaus krašto verbų pynimo tradicija, kuri yra neatsiejama Vilniaus krašto kultūrinio identiteto ir tapatumo dalis. Ji perduodama iš kartos į kartą. 2019 m. Vilniaus krašto verbų rišimo tradicija papildė Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvada.

Rugsėjo mėnesį verbų pynimo tradicija ir kitos veiklos buvo pristatytos Kretingos rajono savivaldybės Motiejaus Valančiaus bibliotekoje, Skuodo rajono savivaldybės Romualdo Granausko viešojoje bibliotekoje, Klaipėdos apskrities levos Simonaitytės viešojoje bibliotekoje.

Projektą finansavo Lietuvos kultūros taryba, projekto partneriai: Vilniaus rajono savivaldybė, Kretingos rajono savivaldybės M. Valančiaus biblioteka, Skuodo rajono savivaldybės R. Granausko viešoji biblioteka, Klaipėdos apskrities levos Simonaitytės viešoji biblioteka, Slabados kaimo bendruomenė, Čekoniškių kaimo bendruomenė, asociacija „Vilniaus krašto verbų pynėjos“.

Projektas yra tęstinis. 2024 metams Lietuvos kultūros tarybai pateiktas šio projekto tęsinys „Vilniaus krašto kūrybinių raiškų pristatymas Lenkijos Vakarų Pamario vaivadijai“. Gavus finansavimą, 2024 m. planuojame pristatyti šį paveldą Lenkijos Ščecineko seniūnijos atstovams, šios vietovės bibliotekos ir kultūros darbuotojams. Pristatysime ir dar vieną Vilniaus krašto tradiciją – meduolių gaminimą ir dekoravimą.

Lenkijos Respublikos Seimas 2023 metus paskelbė Aleksandros Pilsudskos metais. A. Pilsudska – Lenkijos nepriklausomybės kovotoja. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą ji aktyviai dalyvavo nepriklausomybės veikloje, o 1918 m. atgavus nepriklausomybę, kaip Juzefo Pilsudskio žmona ėjo Lenkijos pirmosios ponios pareigas. Kartu su vyru A. Pilsudska atliko svarbų vaidmenį kuriant nepriklausomą Lenkijos valstybę.

Atsižvelgiant į tai rugpjūčio–rugsėjo mėnesiais VRCB ir jos struktūriniuose padaliniuose buvo įgyvendintas projektas „Kas gimė lenku, turi būti patriotas“. Projekto tikslas – plėsti žinias apie maršalą J. Pilsudskį ir jo žmoną A. Pilsudską.

Projekto vykdymo metu Vilniaus krašto jaunimas aplankė su maršalo žmona susijusias memorialines vietas Suvalkuose ir Varšuvoje.

Vilniaus rajono savivaldybės
Centrinė biblioteka

**"Tas, kuris gimė lenku,
turi būti patriotas"**

Aleksandra Pilsudska - 2023 metų globėja
Lenkijoje

PROJEKTAS
ĮGYVENDINAMAS
RUGPJŪČIO-RUGSĖJO
MĖNESIAIS 2023 M.

Vilniaus rajono savivaldybė

Fundacja
POMOC POLAKOM
NA WSCHODZIE
im. Jana Olszewskiego

Remia Maksimilijono Marijos Kolbe
lenkų kalbos pietros institutas,
finansuojant švietimo ir mokslo ministerijai

Rugsėjo 28 d. VRCB Bezdonių struktūriniame padalinyje įvyko baigiamasis projekto „Kas gimė lenku, turi būti patriotu“ renginys „Aleksandra Pilsudska Vilniaus krašte“.

Bibliotekos skaitytojai, Bezdonių Julijaus Slovackio gimnazijos mokiniai, turėjo galimybę susitikti su Vilniaus universiteto sociologu ir istoriku daktaru Tomašu Božeročkiu. Jaunasis istorikas kalbėjo apie simbolinę vietą – Bezdonis. Būtent čia, 1908 m., A. Ščerbinska-Pilsudska dalyvavo organizuojant sėkmingą rusų traukinio užpuolimą. Operacijos, kuriai vadovavo J. Pilsudskis, tikslas buvo surinkti pinigų kovotojų judėjimui. A. Ščerbinska tikrino vietovę, žemėlapius, gaudavo informacijos ir gabeno dalį grobio.

Projektą Švietimo ir mokslo ministerijos lėšomis subsidijavo Šv. Maksimilijono Marijos Kolbe lenkų kalbos plėtros institutas.

The poster is for a meeting with Dr. Tomasz Bożerocki. At the top, it features the logo of the Vilnius District Central Library and the text: "Vilniaus rajono savivaldybės Centrinė biblioteka kviečia į paskaitą". Below this, the title of the event is "„Aleksandra Pilsudska Vilniaus krašte“". The speaker's name and title are "SUSITIKIMAS SU DR. TOMAŠU BOŽEROČKIU". A small portrait of Dr. Bożerocki is shown on the left. The date and time are "RUGSĖJO 28 D. 2023 M. 10.00 VAL.". The location is "NDKC BEZDONIŲ SKYRIUJE (GELEŽINKELIO G.15 BEZDONYS)". At the bottom, there are logos for the Vilnius District Municipality, the "Fundacja POMOC POLAKOM NA WSCHODZIE im. Jana Chrzewskiego", and the "Remia Maksimilijono Marijos Kolbe lenkų kalbos plėtros institutas, finansuojant Švietimo ir mokslo ministerijai".

Pagalba bendruomenės nariams, rašantiems vietos istoriją

Zita Tiukšienė

VAVB SAS vyriausioji bibliografe

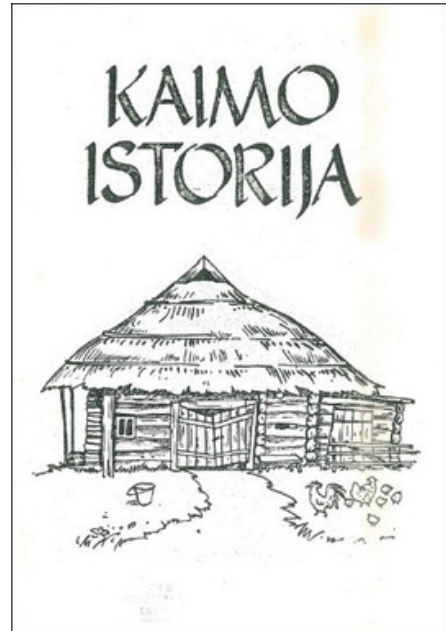
Lokalus (lot. localis) – vietos, vietinis. Vietos arba lokalumo reikšmė ir prasmė mūsų laikais ne tik nepraranda savos vertės, bet gal net atvirkščiai – įgauna ypatingą svarbą. Vietos kultūra netampa atgyvena. Lokalitas žmonėms teikia bendrumo, tikrumo ir saugumo jausmą.

Mokslininkai bando ieškoti skirtumų tarp mokslinio ir ne mokslinio lokaliosios istorijos tyrinėjimo. Tebesiginčijama dėl „Versmės“ leidyklos išleistų „Lietuvos valsčių“ lokaliųjų monografijų, kuriose, kai kurių istorikų nuomone, lokalinė istorija sutapatinama su kraštotyra. Kai kurie mokslininkai siūlo į istorinę regionalistiką žiūrėti kaip į bendruomenių ir teritorijų istoriją, kuri remiasi istorine mokslinė ir istoriografinė kraštotyros sudedamosiomis. Mokslinė regionalistika ypatinga tuo, kad joje atsispindi ne tik faktai, bet ir platesnis epochos kontekstas. Mokslininkai mano, kad regionalistika pergyvena formavimosi laikotarpį.

Kad ir kaip ten būtų, bet kraštotyros entuziastai visuomenininkai tyrinėja vietovių istorijas, rengia tokio pobūdžio kraštotyros darbus, leidžia knygas. Bibliotekų kraštotyros užduotyse nėra suformuluota priedermė rašyti istorijas, o tik sukaupti visa, kas jau yra parašyta, bet bibliotekų kraštotyrininkai gali ateiti į pagalbą bendruomenės nariams. Ką bibliotekos darbuotojas galėtų patarti visuomenininkui, sumaniusiam rašyti vietos, dažniausiai – gimtojo kaimo, istoriją?

Lietuvos kraštotyros draugija buvo parengusi ir išleidusi metodinę priemonę, padedančią kraštotyrininkams rašyti apie vietos istoriją: *Kaimo istorija: Metodiniai patarimai / sudarė G. Kadžytė, I. Seliukaitė. – Vilnius: Lietuvos kraštotyros draugija, 1989. – 13 p.*

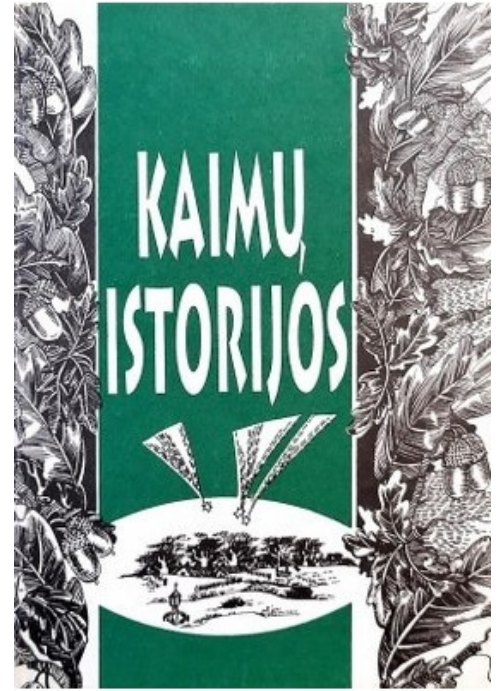
Šiandien šis leidinys jau retoje bibliotekoje randamas, tačiau jis iki šiol padeda kraštotyrininkams. Jo įžangoje rašoma: „Klausimai, kuriuos siūlome paliesti rašant kaimo istoriją, tėra orientaciniai. Kiekvienas autorius gali pasirinkti savo struktūrą. Svarbu, kad būtų atskleistas kaimo savitumas, išryškėtų žmonės ir jų likimai atskiruose istorijos etapuose, buitį ir per amžius susiformavę tradicijos, užfiksuota kuo daugiau autentiškų dalykų. Būtina užrašyti visų senųjų kaimo gyventojų atsiminimus. Svarbi iliustracinė medžiaga – nuotraukos – senos ir šiuos laikus liudijančios, tinkamai metrikautos. Pagal galimybes reikėtų pateikti kaimo istorijoje tarmės pavyzdžių, tautosakos“. Knygelėje duodami konkretūs patarimai – į ką atsižvelgti rašant kaimo istoriją. Yra tokie skyreliai:

- Bendroji geografinė istorinė charakteristika.
- Kaimas XIX a. pab. – XX a. pr.
- Kaimas Lietuvos Respublikos metais.
- Kaimas po 1940-ųjų metų.
- Materialinė kultūra. Žemdirbystė. Žemės ūkio kultūros.
- Dvasinės kultūros apraiškos. Kalendoriniai papročiai. Šeimos gyvenimo papročiai.

Taip pat kraštotyrininkui-visuomenininkui reikėtų pasiūlyti peržvelgti parengtus panašius darbus. Šiuo metu jau yra išleista nemažai knygų, skirtų atskirų vietovių istorijoms. Jas pravartu pasivartyti imantis rašyti istoriją.

Galėtume pasiūlyti pasižiūrėti „Kaimų istorijų“ knygas. Šio leidinio pratarmėje Irena Seliukaitė rašė, kad būtina aprašyti konkrečią vietovę istorijos bėgyje, prisiminti tradicijas, papročius, vietovių vardus. Tiems, kurie nežino tokio darbo metodikos, patariama rašyti savo atsiminimus (kuo tikslesnius: su datomis, žmonių pavardėmis ir vardais). Patariama peržiūrėti savo albumus, gal juose yra nuotraukų, tinkančių vietovės istorijai iliustruoti. Labai svarbu nurodyti kas pavaizduota nuotraukoje, kada fotografuota, gal žinomas fotografas. Patariama apklausti senuosius vietovės gyventojus,

jų paklausti kaip keitėsi pavadinimas, kokie žmonės gyveno, kaip tvarkė žemę, kokie buvo verslai, kokie buvo kultūros paminklai, ar turėjo vietovė kapines, kokie žymūs žmonės yra kilę iš to krašto. Siūloma pasidomėti šiuo klausimu savivaldybėje, archyvuose.

Užsienio šalyse žmonės laisvalaikiu taip pat domisi savo vietovės praeitimi, užrašo prisiminimus, įdomias istorijas, skelbia kraštotyros darbus. Ir mums, patariantiems kraštotyrininkams-mėgėjams, o taip pat renkantiems medžiagą bendruomenių kraštotyros saugyklai „Bičių korys“, gali praversti amerikietės Merilinos Kolins (Marilyn H. Collins) patarimai apie vietos istorijos rašymą. Jie buvo išspausdinti 2006 m. el. žurnale „Writer“. M. H. Kolins yra apdovanojimus pelniusi knygų ir daugiau nei šimto žurnalų straipsnių autorė. Ji dažnai veda seminarus, rengia pranešimus konferencijose apie atsiminimų rašymą, apie šeimų ir vietovių istorijų rengimą.

Ką ji pataria sumaniusiems rašyti vietovės istoriją? Autorė nurodo, kad jos patarimai tiks rašant straipsnį arba knygą. Taigi, pasirinkus temą, reikėtų kreiptis pagalbos į vietinį muziejų arba biblioteką, kad nustatytumėte temos aktualumą.

Reikėtų išsiaiškinti:

- Ar šia tema jau buvo rašyta, kaip išsamiai?
- Ar turima medžiaga geriau tinka straipsniui ar knygai?
- Ar yra susijusių vaizdų (nuotraukų, žemėlapių, kitų dokumentų)?
- Ar egzistuoja pirminiai šaltiniai? Kur juos rasti?

Tuomet patariama nuspręsti, kokia bus temos apimtis. Tema neturi būti per plati. Reikėtų naudoti įvairius šaltinius. Nors pirminiai šaltiniai dažniausiai yra tiksliausi, reikėtų pasiremti ir kitais. Rekomenduojama atkreipti dėmesį į detales, nes jos suteikia istorijai autentiškumo.

Norint gauti papildomos informacijos, verta apsvarstyti šiuos išteklius:

- Miesto ir regiono potvarkiai;
- Bažnyčios archyvai;
- Kultūros paveldo registras;
- Valstybinių ir nacionalinių parkų įrašai;
- Teismų įrašai;
- Miesto švenčių programos;
- Mokyklos metraščiai;
- Kapinių įrašai;
- Nekrologai laikraščiuose;
- Vietiniai fotografai (to laikotarpio studijos).

M. H. Kolins nurodo, kad ir žodinės istorijos yra geras pirminis šaltinis. Vietinis muziejus gali padėti surasti išmanančių žmonių. Interviu suteiktų papildomos informacijos, emocijų ir fono, kurių trūksta dokumentuose.

M. H. Kolins straipsnis prieinamas duomenų bazėje EBSCO (Academic Search Ultimate): *Collins, Marilyn H. Bring the past to life: 6 tips for writing local and regional history. Writer (Kalmbach Publishing Co.) [interaktyvus], [žiūrėta 2024-04-25], Nov 2006, Vol. 119, Issue 11. Prieiga duomenų bazėje EBSCO Publishing: <https://bit.ly/3w9MDX6>.*

Bibliotekų veiklos, susijusios su joms suteiktais vardais

Bibliotekos, kurioms suteikti vardai, kitaip tariant – turinčios patroną (lot. patronus – gynėjas, globėjas), Alytaus ir Vilniaus apskrityse yra keturios – Alytaus miesto Jurgio Kunčino viešoji biblioteka, Širvintų rajono savivaldybės Igno Šeinaus viešoji biblioteka, Ukmergės rajono savivaldybės Vlado Šlaito viešoji biblioteka ir Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka. Kaip minėtos bibliotekos savo veikloje įprasmina suteiktą vardą? Apie tai pasakoja bibliotekų darbuotojos.

Alytaus Jurgio Kunčino viešoji biblioteka

Ilona Krupavičienė, Informacijos ir kraštotyros skyriaus vyriausioji bibliografė

Rašytoją, prozininką Jurgį Kunčiną su Alytaus miesto viešąja biblioteka siejo glaudūs ryšiai, todėl nuolat ieškoma naujų galimybių populiarinti kraštiečio vardą bei jo kūrybinį palikimą. Kūrėjo atminimo įprasminimui vykdomos įvairios veiklos – rengiamos publikacijos, parodos, literatūrinės apžvalgos, kūrybinės dirbtuvės bei iniciatyvos. Bendradarbiaujant su Alytaus turizmo centru organizuojami literatūriniai žygiai, kuriuose svarbus dėmesys skiriamas J. Kunčiniui.

Nuo 2004-ųjų ilgamete tradicija tapo kiekvienais poriniais metais Jurgio Kunčino bibliotekoje vykstantis tarptautinis trumposios prozos festivalis „Imbiero vakarai“, skirtas rašytojui atminti (žr. [adresu](#)).

Tai dvi dienas trunkantys trumposios prozos skaitymai, kuomet autoriai pristato specialiai šiam renginiui sukurtus tekstus. O norintieji pavakaroti susirenka į neformalius naktinius skaitymus, kuriuos pajvairina meninės akcijos ir improvizacijos. Dviejų dienų kultūrinį vyksmą vainikuoja muzikinė valanda ir laureatų paskelbimas.

Festivalio „Imbiero vakarai“ akimirka.
2022 m. Nuotrauka Ilonos Krupavičienės

Bibliotekoje įkurtas Jurgio Kunčino atminimo kambarys, kuriame vedamos ekskursijos. Neutrūksta čia ir jaunatviško šurmilio – vyksta netradicinės pamokos, edukaciniai užsiėmimai apie Jurgio Kunčino gyvenimą ir kūrybą bei pagal Kultūros paso programą abiturientams skirta edukacija „Pažink Jurgį Kunčiną ir „Tūlą“. Minint rašytojo 75-ąjį gimtadienį ir bendradarbiaujant su kūrybinių industrijų atstovais, sukurtas videoprojektas, kuris taip pat pritaikomas edukacijose.

Praėjusiais metais parengtas bei Lietuvos kultūros tarybos finansuotas projektas „Baltųjų sūrių naktis“ pagal Jurgio Kunčino apsakymus. Tai audiovizualinė paroda, kuriai įgyvendinti pasitelkti išmanūs ir inovatyvūs sprendimai (žr. [adresu](#)). Nuskenuojant QR kodus, galima išgirsti senojo Alytaus istorijas. Kita šio projekto dalis taip pat turėjo sąsajų su Jurgio Kunčino kurtais tekstais, prie Dailidės ežerėlio surengta aitvarų gaminimo edukacija.

Kūrybinės dirbtuvės „Imago fatum“
improvizuojant Jurgio Kunčino eiles.
2023 m. Nuotrauka Ilonos Krupavičienės

Edukacinė pamoka Jurgio Kunčino
atminimo kambaryje. 2018 m.
Nuotrauka Ilonos Krupavičienės

Populiarinti rašytojo asmenybę padeda ir viena iš šiuolaikinių informacijos sklaidos priemonių – feisbuko puslapis „Gyvenimo stebėtojo užrašai pagal Jurgį Kunčiną“ (žr. [adresu](#)). Čia publikuojama rašytojo poezija bei kiti literatūriniai tekstai, dalijamasi J. Kunčino atminimo kambaryje vykstančių edukacijų, ekskursijų ar su rašytoju susijusių renginių akimirkomis.

Taip pat sukurta virtuali biblioteka „Gyvenimo stebėtojo užrašai“ (žr. [adresu](#)), kurioje pateikiamos iš visų įmanomų šaltinių surinktos ir suskaitmenintos publikacijos bei rankraščiai. Besidomintieji rašytojo kūryba per viešąją prieigą gali rasti beveik tūkstantį J. Kunčino kūrybos poetinių ir prozos tekstų, publikuotų Lietuvos ir užsienio periodikoje.

Bibliotekos pasiūlymu Alytaus senamiesčio skvere ant įvairiaspalvio fontano plokščių iškaldintos J. Kunčino eilės, kurias rašytojas skyrė savo gimtinei. Ne veltui sakoma, kad žmogus gyvas tol, kol jis gyvas prisiminimuose ...

Širvintų rajono savivaldybės Igno Šeinaus viešosios biblioteka Aušra Sadovnikienė, Skaitytojų aptarnavimo ir vaikų literatūros skyriaus vyresnioji bibliografė

2017 m. kovo 30 d. Širvintų rajono savivaldybės viešajai bibliotekai suteiktas kraštiečio rašytojo Igno Šeinaus vardas.

2019 m. minint rašytojo, diplomato, žurnalisto Igno Šeinaus 130-ąsiais gimimo metines, I. Šeinaus viešosios bibliotekos iniciatyva, Širvintų kultūros parodų salėje buvo atidaryta fotomeno festivalyje „Kaunas Photo 2018“ pristatyta paties rašytojo bei jo proanūkės Linos Scheynius fotografijų paroda „Šeinius + Scheynius“.

Širvintų rajono tarybos narys Romas Zibalas skaito savivaldybės tarybos sprendimą suteikti viešajai bibliotekai Igno Šeinaus vardą. 2017 m. Bibliotekos archyvo nuotrauka.

Fotografijų parodos „Šeinius + Scheynius“ atidarymas Širvintų kultūros parodų salėje. Nuotraukoje – rašytojo anūkas Ignas Šeinius (Scheynius) ir VDU prof. dr. Sigutė Radzevičienė. 2019 m. Širvintų rajono savivaldybės archyvo nuotrauka

Kiekvienais metais biblioteka teikia nominantų kandidatūras Igno Šeiniaus premijai skirti (premija įsteigta 2005 m.).

Minėdama rašytojo ir diplomato Igno Šeiniaus 135-ąsias gimimo metines Širvintų rajono savivaldybės Igno Šeiniaus viešoji biblioteka 2024 metais ketina surengti iškilaus kraštiečio knygos „Raudonasis tvanas užplūsta“ (1945) pristatymą. Apie šią Sigutės Radzevičienės iš švedų kalbos išverstą knygą, kurią numato išleisti leidykla „Briedis“, iki šiol Lietuvoje nebuvo nei kalbėta, nei žinota. Tai – Švedijoje išspausdinta didokos apimties geopolitinė studija apie tai, kaip pasaulio valstybės svarstė Baltijos šalių likimą, pasibaigus Antrajam pasauliniam karui... I. Šeiniaus parašytas „Raudonasis tvanas užplūsta“ taps savotiška sensacija mūsų lietuviškojo Šeiniaus mylėtojams... O knygos pristatymas bibliotekoje – prasminga knygos autoriaus gimtadienio paminėjimo forma.

Ukmergės rajono savivaldybės Valdo Šlaito viešosios biblioteka Vita Jasionytė-Dagienė, Kraštotyros ir fondų valdymo skyriaus vedėja

Bibliotekos Kraštotyros ir fondų valdymo skyrius kaupia informaciją apie kraštiečio, išeivijos poeto, Vlado Šlaito gyvenimą ir kūrybą. Biblioteka siekia populiarinti ir visapusiškai pateikti visiems besidomintiems šio poeto biografiją ir kūrybą. Rengiamos literatūrinės ekskursijos po Ukmergę ir Žemaitkiemį „Vlado Šlaito keliais...“ Vlado Šlaito poezija, ryški savo nostalgija namams, ir paskatino parengti ekskursiją po vietas, kuriuose mokėsi, gyveno ir dirbo poetas. Ekskursija orientuota į ukmergiškius ir miesto svečius. Pagal ekskursijos medžiagą Kraštotyros ir fondų valdymo skyriaus darbuotojos išleido literatūrinį vadovą, kuriame yra pateikta medžiaga apie poetą bei svarbiausias jo gyvenimo vietas ir parengtas lankytinų vietų žemėlapis, pagal kurį ekskursijos dalyviai gali keliauti savarankiškai.

Literatūrinė ekskursija „Vlado Šlaito keliais...“ 2023 m. Nuotraukos Kristinos Darulienės

Tradiciškai kiekvienais metais Ukmergės Vlado Šlaito viešojoje bibliotekoje yra įteikiama literatūrinė Vlado Šlaito premija. Vladas Šlaitas savo kūryboje akcentavo meilę Lietuvai ir gimtiesiems namams. Ši premija teikiama už reikšmingus poezijos, prozos, dramos, publicistikos ir kitokio žanro kūrinius, išreiškiančius meilę gimtajam kraštui bei tėviškei. Ji gali būti skiriama Lietuvoje ir užsienyje gyvenantiems poetams, rašytojams, dramaturgams ir kitiems literatūros kūrėjams. 2023 m. jubiliejinė, 25-oji, premija įteikta poetei Elenai Karnauskaitei už jos knygą „Atvirukai iš kurorto“.

Kasmet, minint poeto Vlado Šlaito gimimo metines, yra skaitoma poeto Vlado Šlaito kūryba. Biblioteka organizuoja garsinius skaitymus audiosensorinės bibliotekos lankytojams. Skaitymai skirti senjorams ir žmonėms su negalia, kurie patys negali skaityti.

Vlado Šlaito premijos įteikimas. 2023 m. Nuotrauka Kristinos Darulienės

Minint poeto gimtadienį skaitoma poeto Vlado Šlaito kūryba. 2023 m. Nuotrauka Vitos Jasionytės-Dagienės

Ukmergės rajone, bibliotekos Žemaitkiemio padalinyje taip pat vyksta veiklos, skirtos poetui Vladiui Šlaitui. Organizuojamos ekskursijos mokiniams ir miestelio svečiams, kurių metu dalyviai aplanko Vladio Šlaito namelį ir jo motinos Antaninos kapą. Buvo surengta edukacija „Klevo lapai Šlaitui“. Edukacijos metu dalyviai iš gipso liejo klevo lapus, kurie buvo padovanoti miestelio svečiams. Buvo suorganizuoti poezijos skaitymai „Vladio Šlaito poezijos takais“. Eiles skaitė poetas Albinas Kuliešis, muzikavo ukmergiškis poetas Romualdas Petkevičius.

Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka

Zita Tiukšienė, Skaitytojų aptarnavimo skyriaus vyriausioji bibliografe

1955 m., minint poeto Adomo Mickevičiaus (Adam Mickiewicz, 1798–1855) mirties 100-ąsias metines, Vilniaus apskrities viešajai bibliotekai suteiktas Adomo Mickevičiaus vardas – bibliotekos veikla susieta su šio poeto asmenybės ir kūrybos įamžinimu bei informacijos sklaida. Iki šių dienų bibliotekos veikloje ypatingą vietą užima romantizmo epochos ir Adomo Mickevičiaus kūrybos aktualinimas.

Poetinės muzikinės impresijos „Žvelk širdimi tik į širdį“ atlikėjai: renginio režisierė, aktorė Virginija Kochanskytė, Adomo Mickevičiaus gyvenimo ir kūrybos tyrinėtojas Eduardas Budrys, dainininkė Judita Leitaitė, pianistė Beata Vingraitė. 2023 m. Nuotrauka Mindaugo Masaičio

Bibliotekos renginyje „Žvelk širdimi tik į širdį“, skirtame paminėti Adomo Mickevičiaus 225-osios gimimo metinėms. 2023 m. Nuotrauka Mindaugo Masaičio

Ši veikla plėtojama keliomis kryptimis. Su poeto vardu pirmiausia siejamas Mickevičianos fondo sudarymas. Šis fondas pradėtas formuoti jau daugiau kaip prieš šešiasdešimt metų. Jis turi atminties išsaugojimo funkciją. Čia sukaupta daugiau kaip tūkstantis leidinių lenkų, lietuvių, rusų, prancūzų, vokiečių ir kitomis kalbomis. Didžioji dalis leidinių – poeto kūryba. Fonde taip pat kaupiama literatūra apie A. Mickevičių (memuarai, biografijos, kritinė literatūra apie jo kūrybą ir apie atskirus veikalus) bei jo aplinką – universitetą, filomatus, žinomus to meto veikėjus (pvz., J. Slovackį ir t. t.).

2019 m. duris atvėrė Adomo Mickevičiaus skaitykla, esanti trečiajame bibliotekos aukšte. Čia specialiai pritaikytuose balduose saugoma dalis Mickevičianos kolekcijos. Patalpoje atkurtas XIX a. ketvirtojo dešimtmečio interjeras, bydermejerio stiliaus dekoracijos – atidengtos keturios arkos su amūrais, atkurti žaismingi lubų piešiniai, restauruota išvaizdi koklių krosnis.

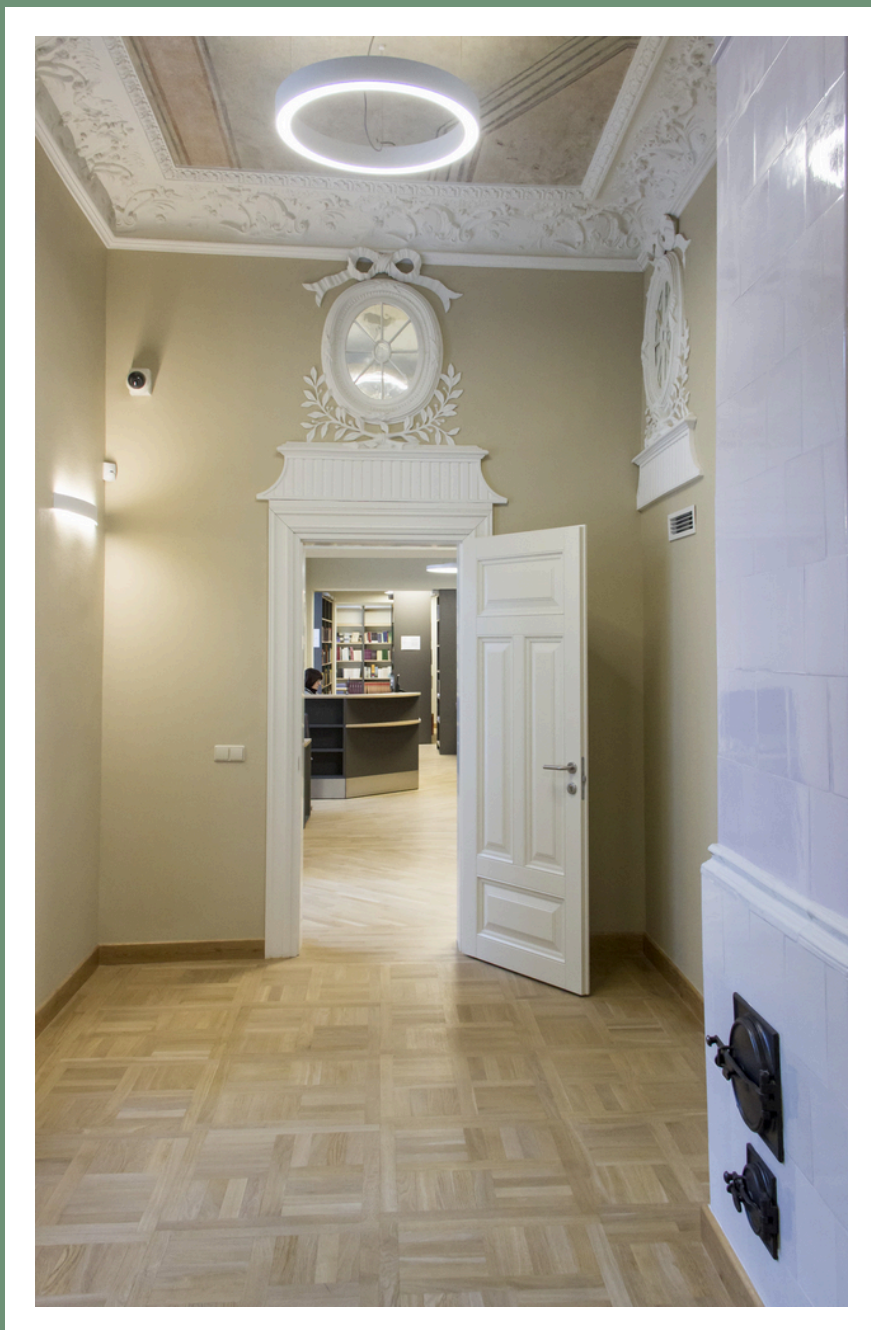
Adomo Mickevičiaus skaitykla. 2022 m.
Nuotrauka Mindaugo Masaičio

Bibliotekoje kaupiama ir meno kūrinių, susijusių su Adomu Mickevičiumi, kolekcija, papildanti atminties rinkinius. Tai tapybos, grafikos, skulptūros darbai. Poeto asmenybė, jo laisvės, lygybės troškimas atspindėtas ne viename meno kūrinyje. Tai Romo Dalinkevičiaus, Gažinos Didelytės, Kęstučio Ramono, Rimto Tarabildos, Nijolės Meškauskaitės, Eriko Varno, Vinco Kisarausko, Domicelės Tarabildienės, Broniaus Uoginto, Elvyros Kriaučiūnaitės, Nijolės Meškauskaitės, Romualdo Kvinto darbai.

Bibliotekoje vykdoma ir kita veikla, susijusi su žymiuoju poetu. Adomui Mickevičiui skiriamuose renginiuose prisimenami jo gyvenimo ir kūrybos jubiliejai, pristatomi nauji iškilūs leidiniai. Išleista garsajuostė „Piligrimo keliu“, o parengta stendinė paroda „Žvelk, širdimi į širdį“ apkeliaavo Alytaus ir Vilniaus regionų savivaldybes.

Biblioteka išleido „Vadovą po Adomo Mickevičiaus biblioteką“, kuriame pasakojama ir apie patį poetą. Bibliotekos darbuotojai tiria A. Mickevičiaus kūrybą, Mickevičianos fondą, rašo straipsnius šiomis temomis. Vykdomos ir edukacinės programos apie poetą ir jo amžininkus. A. Mickevičius pristatomas tradicinėse ir virtualiose parodose, vaizdo įrašuose. Vykdomi ir projektai, susiję su Adomu Mickevičiumi. Jo pėdsakų ieškota Paryžiuje, tirtas Paryžiaus lenkų bibliotekoje esantis poeto kūrybą liečiantis fondas, domėtasi Vroclave, Nacionaliniame Osolinskių institute, bei ten pat esančiame „Pono Tado“ muziejuje sukaupia informacija, megzti bendradarbiavimo ryšiai.

Adomo Mickevičiaus virtuali erdvė. 2015 m. buvo sukurta virtuali galerija, skirta informacijos apie A. Mickevičių sklaidai. 2023 m., artėjant poeto 225-ųjų gimimo metinių jubiliejui, ji pertvarkyta, atnaujinta ir papildyta, pritaikyta mobiliesiems įrenginiams. Dabar čia galima susipažinti su bibliotekos veiklos, susijusios su poetu, naujienomis, kūrėjo biografija, paskaityti bibliotekos darbuotojų straipsnių apie Mickevičianos fondą, pažiūrėti virtualias parodas, vaizdo įrašus, pažaisiti. Žiūrėti adresu: <https://mickevicius.amb.lt/>.

Leidinį sudarė
Zita Tiukšienė

Redagavo
Zita Tiukšienė, Žydrūnė, Tichanavičienė

Dizainas
Jurgita Lazauskaitė

Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka
2024